

Adviescommissie afgesloten strafzaken

Postbus 20303 2500 EH Den Haag

Bezoekadres:
Lange Voorhout 7
2514 EA Den Haag

De zaak [veroordeelde] (ACAS 011)

Een beknopt relaas van de feiten

Om hun 23-jarig huwelijk te vieren, gaan [veroordeelde] en [slachtoffer] op 9 juni 2006 vanuit hun woonplaats Hoorn, uit in Amsterdam. Op de terugweg in de vroege ochtend van 10 juni 2006 raakt de auto te water. [Veroordeelde] kan zich redden, zijn vrouw [slachtoffer] kruipt eveneens uit de auto maar verdwijnt. Het lichaam van [slachtoffer] wordt later dood in de sloot gevonden, op enkele meters afstand van de auto.

Een duiker van de vrijwillige brandweer vindt [slachtoffer]. Zij ligt op haar zij, schuin, met hoofd en schouders in de modder. Het was de eerste keer dat deze duiker in het water naar een verdrinken persoon zocht. Aanvankelijk ziet de politie het incident als een verkeersongeval met dodelijke afloop. Als collega's van [veroordeelde] in zijn bureaulade het kalmeringsmiddel Temazepam vinden en lege Tramadol-verpakkingen (een morfine-achtige pijnstiller), waarschuwen zij de politie.

Op de dag van de crematie wordt het lichaam alsnog in beslag genomen voor een sectie. Bij de sectie worden in het bloed van het slachtoffer het kalmeringsmiddel Temazepam en alcohol aangetroffen. Als later blijkt dat [veroordeelde] al vóór het ongeval een buitenechtelijke relatie had, wordt hij op 26 januari 2007 gearresteerd voor de moord op zijn vrouw. Hij heeft altijd ontkend zijn vrouw te hebben vermoord. Hij zegt dat hij achter het stuur in slaap is gevallen, zijn vrouw de auto heeft uitgeholpen en haar daarna is kwijtgeraakt.

Verloop en stand van zaken van de procedure

De rechtbank Haarlem veroordeelt [veroordeelde] op 16 juli 2007 wegens moord op zijn vrouw tot vijftien jaar gevangenisstraf (ECLI:NL:RBHAA:2007:BA9675). Om de verklaring van [veroordeelde] te toetsen, heeft er op 22 juli 2006 een "nabootsing" plaatsgevonden. Het bleek nagenoeg onmogelijk om op de door [veroordeelde] beschreven wijze uit de auto te komen en slechts tot borsthoogte nat te worden (zoals bij [veroordeelde] het geval was).

Een pop van ongeveer het gewicht van het slachtoffer bleek niet ver weg te zakken in de modder. Er moesten mensen op gaan staan om die pop tot zo'n diepte in de modder te drukken als waarop het slachtoffer werd aangetroffen. De rechtbank heeft dr. L.C. Boer van TNO geconsulteerd en dr. R.A. van Hulst, duikerarts en leidinggevende aan het Duikmedisch Centrum van de Koninklijke Marine. Beiden concluderen dat het uiterst onwaarschijnlijk is dat iemand op deze manier zou terechtkomen in de modder.

Het gerechtshof Amsterdam veroordeelt [veroordeelde] op 14 juli 2008 wederom tot vijftien jaar wegens moord (ECLI:NL:GHAMS:2008:BD7139). Het gerechtshof heeft het bewijs van moord hoofdzakelijk gebaseerd op een deskundigenrapport d.d. 28 juni 2008 van prof. dr. ir. F. Molenkamp, hoogleeraar grondmechanica aan de TU Delft. De conclusie van dit rapport is, kort samengevat, dat het slachtoffer niet zelfstandig en op eigen kracht in de modder van de sloot terechtgekomen kan zijn, maar dat zij daar door een externe kracht in gedrukt moet zijn. Bij zijn berekeningen is Molenkamp ervan uitgegaan dat het bovenlichaam van het slachtoffer ongeveer 40 tot 50 cm diep in de modder stak, en dat de waterlaag boven de modder 50 centimeter was.

De verdediging heeft telkens maar tevergeefs verzocht een deskundig tegenonderzoek te doen verrichten naar de juistheid van de bevindingen van Molenkamp. Het ging daarbij voornamelijk om de wisselende verklaringen van de duiker [getuige] over de kracht waarmee hij het slachtoffer uit de modder heeft moeten trekken en over de positie van het slachtoffer (schuin of op haar buik) in de sloot.

Een cassatieberoep is op 8 september 2009 door de Hoge Raad verworpen (ECLI:NL:HR:2009:BI4080). Een van de ingebrachte cassatiemiddelen was, dat het Hof het verzoek om tegenonderzoek te doen verrichten als ten onrechte althans onvoldoende gemotiveerd heeft afgewezen.

Het Europese Hof voor de Rechten van de Mens heeft de tegen de uitspraak van de Hoge Raad gericht klacht zonder inhoudelijke beoordeling op 14 juni 2012 niet-ontvankelijk verklaard.

Het verzoek van de veroordeelde en zijn raadsman

Bij brief van 11 juli 2013 heeft de veroordeelde door middel van zijn raadsman mr. dr. H.K. ter Brake, advocaat te Hoorn, de procureur-generaal bij de Hoge Raad (voor zover voor de advisering door de Adviescommissie van belang) verzocht nader deskundigenonderzoek in te stellen. Als onderdeel van het verzoekschrift is een boekje overgelegd van prof. dr. P. J. van Koppen en 10 anderen getiteld "*De Moddermoord. Over hoe een ongeval een moord werd*¹" (hierna: *De Moddermoord*) dat geacht wordt een integraal onderdeel uit te maken van het verzoekschrift.

Namens verzoeker wordt een aantal argumenten aangevoerd waarom de veroordeling niet zou deugen. Naast bezwaren van processuele aard, is het belangrijkste inhoudelijke argument dat het bewijs van de moord vrijwel uitsluitend is ontleend aan het rapport van Molenkamp en de daarin vervatte berekeningen en conclusies.

De materiële argumenten van de raadsman zien op de inhoud van het deskundigenonderzoek van Molenkamp, in relatie tot de verklaring van getuige [getuige] (de duiker die het lichaam heeft gevonden). Naar het oordeel van de raadsman is het onderzoek van Molenkamp ondeugdelijk en de uitkomst daarvan onbetrouwbaar, omdat Molenkamp uitsluitend acht zou hebben geslagen op de verklaringen die [getuige] ter terechtzitting van de rechtbank van 2 juli 2007 heeft afgelegd over de diepte van de sloot en de positie van het lichaam. Tijdens verhoren door de politie op 11 en 17 juni 2006 en bij het gerechtshof Amsterdam op 27 maart 2008 heeft [getuige] echter (iets) andersluidende verklaringen afgelegd. Door deze andere verklaringen niet in zijn onderzoek te betrekken, is het onderzoek ondeugdelijk en de uitkomst daarvan onbetrouwbaar, aldus de raadsman. Hij maakt hierbij de vergelijking met de Puttense moordzaak en de zaak van Lucia de Berk, waarin ook het voor het bewijs doorslaggevende deskundigenonderzoek gebaseerd was op verkeerde of onvolledige informatie.

De raadsman voert bovendien aan dat het aan het gerechtshof niet in volle omvang bekend was dat Molenkamp niet over het gehele dossier heeft beschikt.

Tenslotte voert de raadman aan dat vrijspraak zou zijn gevolgd als er wel deugdelijk onderzoek was verricht. Voor deze conclusie wordt steun gezocht bij het boek *De Moddermoord*, waarin volgens de verzoeker gemotiveerd wordt weerlegd dat er geen ruimte is voor de mogelijkheid dat [slachtoffer] door eigen toedoen in de modderbodem is terechtgekomen, maar dat dit door een externe kracht moet zijn gerealiseerd². "*Als de schatting van [getuige] een tiental centimeters lager was uitgevallen,*

¹ Olga Scherrenburg e.a.: *De Moddermoord. Over hoe een ongeval een moord werd*; Boom Lemma uitgevers, Den Haag 2013

² Arrest Hof, pagina 10

had de conclusie van Molenkamp geheel anders geluid, namelijk dat er geen externe kracht hoeft te zijn geweest.” (De Moddermoord, pag 45).

Vanwege deze bezwaren tegen de inhoud en de bruikbaarheid van het rapport van Molenkamp, verzoekt de raadsman dat in samenspraak met hem een deskundige wordt benoemd, die de deugdelijkheid van het rapport van Molenkamp onderzoekt en eventueel aanbevelingen doet voor nader onderzoek.

Het verzoek van de procureur-generaal

Op de voet van artikel 462 Sv heeft de procureur-generaal bij brief van 2 september 2013 aan de Commissie advies gevraagd over de wenselijkheid van een nader onderzoek als bedoeld in artikel 461, eerste lid, Sv. Daarbij ware aandacht te besteden aan de vraag naar het nut en de noodzaak van het onderzoek dat in het verzoekschrift is voorgesteld, als ook aan de vraag of er naar het oordeel van de Commissie ook andere aanknopingspunten zijn voor nader onderzoek naar het bestaan van gronden voor herziening van de veroordeling. De Commissie heeft dit verzoek op 5 september 2013 ontvangen.

Het wettelijk kader voor de behandeling van het verzoek

Op grond van artikel 462, eerste lid van het Wetboek van Strafvordering is de Adviescommissie afgesloten strafzaken belast met de advisering over de wenselijkheid van een nader onderzoek als bedoeld in artikel 461, eerste lid, Sv. Dat wil zeggen een nader onderzoek naar de aanwezigheid van een grond voor herziening als bedoeld in artikel 457, eerste lid, onder c Sv. Volgens laatstgenoemde bepaling kan de Hoge Raad een veroordeling herzien indien er sprake is van een gegeven dat bij het onderzoek op de terechtzitting aan de rechter niet bekend was en dat op zichzelf of in verband met de vroeger geleverde bewijzen met de uitspraak niet bestaanbaar schijnt, zodanig dat het ernstige vermoeden ontstaat dat indien dit gegeven bekend zou zijn geweest, het onderzoek van de zaak zou hebben geleid, hetzij tot een vrijspraak van de gewezen verdachte, hetzij tot een ontslag van alle rechtsvervolging, hetzij tot de niet-ontvankelijkverklaring van het openbaar ministerie, hetzij tot de toepassing van een minder zware strafbepaling.

De Commissie brengt haar advies uit aan de procureur-generaal bij de Hoge Raad (art. 462, lid 1, Sv) of aan de Hoge Raad zelf (art. 469, lid 1, Sv).

In de Nota van Toelichting bij het Besluit adviescommissie afgesloten strafzaken wordt opgemerkt dat onder de vraag naar de wenselijkheid van een nader onderzoek, kan worden begrepen de vraag naar de vraagstelling en inrichting van dat onderzoek (§ 2.1). Ook kan de Commissie adviseren om in het kader van een nader onderzoek de door haar wenselijk geoordeelde onderzoekshandelingen te doen uitvoeren (Nota van Toelichting bij artikel 8 van het Besluit adviescommissie afgesloten strafzaken).

Verschoning

Aangezien de zaak [veroordeelde] is behandeld bij het gerechtshof te Amsterdam, heeft mr. Posthumus – advocaat-generaal bij het ressortsparket te Amsterdam – zich verschoond. In zijn plaats heeft het plaatsvervangend lid Velings deelgenomen aan de beraadslagingen van de Commissie.

De onderzoeksactiviteiten van de Commissie

De Commissie heeft op 5 september 2013 de dossierstukken ontvangen. Uit de Commissie werden de leden Wladimiroff en Visser belast met de voorbereiding van het advies. Daartoe hebben zij afzonderlijk van elkaar het dossier en het verzoekschrift bestudeerd en daarna hun bevindingen met elkaar besproken. Vervolgens is een concept van het uit te brengen advies opgesteld dat op 10 januari 2014 in de voltallige Commissie is besproken.

De bevindingen van de Commissie

De argumenten van de raadsman dat tevergeefs is verzocht het rapport van Molenkamp op deugdelijkheid te doen onderzoeken en dat zonder succes is verzocht om een contra-expertise naar de juistheid van de bevindingen van Molenkamp, zien op bezwaren van processuele aard, die zowel in het appel als in de cassatie al aan de orde zijn geweest. De raadsman is het met de beslissingen van het gerechtshof en de Hoge Raad niet eens, maar in het verzoekschrift worden geen nieuwe feiten en omstandigheden of nieuwe deskundige inzichten aangevoerd waaruit zou kunnen blijken van een grond voor herziening als bedoeld in artikel 457, eerste lid, onder c Sv. Hetgeen de raadsman ter zake van de rechtsgang en de door de rechters genomen beslissingen aanvoert, bevat evenmin aanknopingspunten voor zinvol nader onderzoek naar het bestaan van een grond voor herziening.

Het belangrijkste materiële argument van de raadsman betreft het feit dat Molenkamp slechts één van de verklaringen van [getuige] kende.

De Commissie meent dat deze kwestie tijdens de behandeling van de zaak niet over het hoofd is gezien. Het gerechtshof heeft in zijn arrest van 14 juli 2008 deze argumentatie inhoudelijk behandeld en beoordeeld, waar (pagina 11 van het arrest) wordt overwogen: *“Over de wijze waarop hij het slachtoffer heeft aangetroffen heeft [getuige] in alle instanties consistent en eensluidend verklaard. Slechts op een paar details, die voor de beoordeling van de zaak niet ter zake doen, is dit anders. Deze verklaringen acht het hof betrouwbaar. De verklaring van [betrokkene] (noot: commandant brandweer ter plaatse van het incident) doet daar niet aan af en het verschil tussen zijn verklaring en die van [getuige] betreft – nu ook [betrokkene] aangeeft dat [getuige] hem vertelde dat hij het slachtoffer met haar hoofd in de modder heeft aangetroffen - een onderdeel van ondergeschikt belang. Een en ander tast de bevindingen van Van Hulst en Molenkamp dus niet aan.”*

In dit verband verdient, gelet op de hiervoor bedoelde bezwaren van processuele aard van de raadsman, ook de volgende overweging van het gerechtshof aandacht: *“Het verzoek van de raadsman betreft dan in essentie onderzoek op onderdelen betreffende de kracht waarmee het slachtoffer in de modder is gebracht maar raakt niet de kern van de bevindingen van Molenkamp, zoals die eensluidend zijn aan en steun vinden in die van de deskundigen Van Hulst en de Lange, te weten dat er geen ruimte is voor de mogelijkheid dat het slachtoffer inderdaad zelfstandig en op eigen kracht op die wijze in de modderbodem is terechtgekomen, doch dat zij daar door een externe kracht gebracht moet zijn.”* De Commissie stelt overigens vast dat het oordeel dat er bij het vastraken van het slachtoffer in de modder sprake moet zijn geweest van een externe kracht, tijdens de procesgang niet door verzoeker is bestreden.

Verzoeker voert aan dat het deskundigenonderzoek van Molenkamp doorslaggevend was voor het bewijs. De Commissie onderschrijft deze stelling niet. Zij verwijst naar de bewijsoverweging van het gerechtshof³ waarbij niet alleen wordt verwezen naar de verklaring van Molenkamp maar ook naar de verklaringen van De Lange, Van Hulst (duikerarts) en Tromp (patholoog). De conclusies van De Lange en Molenkamp ondersteunen elkaar en sluiten aan bij de verklaringen van Van Hulst en Tromp. Het gerechtshof heeft bij zijn beoordeling alle verklaringen meegewogen en zich niet uitsluitend gebaseerd op de rapportage van Molenkamp.

In het rapport van Molenkamp zijn tabellen, grafieken en figuren opgenomen ter onderbouwing van het verrichte onderzoek en de daarop gebaseerde conclusies. De betrouwbaarheid van deze gegevens en getallen wordt namens verzoeker door de raadsman bekritiseerd. Hierbij gaat het onder meer om de geschatte waterhoogte en de geschatte diepte waarop het slachtoffer in de modder terecht zou zijn gekomen. Zo voert de raadsman nu, met een verwijzing naar het boek *De Moddermoord*, het volgende aan: indien het slachtoffer op een diepte in de modder was aangetroffen die slechts 10 centimeter minder was dan de diepte die door [getuige] was geschat, zou voor het vastra-

³ Zie pagina 9 van het arrest

ken van het slachtoffer in de modder al geen externe kracht meer nodig zijn geweest. Een (niet nader aangeduide) grafiek uit het rapport van Molenkamp zou dit ondersteunen.

Dit argument van de raadsman staat haaks op verklaringen van getuigen (in het bijzonder getuige-deskundige Van Hulst), die op basis van hun ervaring hebben verklaard over het aantreffen van verdrinkingslachtoffers. Zij verklaren eensluidend dat dergelijke slachtoffers vrijwel altijd zwevend in het water worden aangetroffen, tenzij zij vastzitten aan een obstakel. Geen van de getuigen houdt het voor mogelijk dat een slachtoffer zich zo diep vastzwemt in de modder dat het alleen met enige kracht daaruit kan worden los getrokken. In het bijzonder getuige-deskundige De Lange heeft onderzocht welke kracht een persoon zwemmend kan ontwikkelen ten opzichte van de kracht die nodig is om een object, gelijkend op het lichaam van het slachtoffer, in de bodem te drukken. Hij komt op een kracht van 10 tot 15 kg die zwemmend kan worden opgebracht, terwijl een kracht van ongeveer 50 kilo nodig is om het lichaam zover in de bodem te drukken⁴. Dit betekent dat het slachtoffer zich niet op eigen kracht in de modder heeft kunnen dringen.

Hetgeen de raadsman namens de veroordeelde in het verzoek aanvoert, houdt niet een nieuw gezichtspunt in en biedt in het licht van reeds afgelegde verklaringen geen aanknopingspunten voor nader onderzoek.

Daarnaast maakt de Commissie uit het dossier op dat de procesdeelnemers zich tijdens de procesgang wel degelijk hebben gerealiseerd dat de precisie van de uitgangspunten gerelativeerd moet worden, zoals de diepte van het water en van de modderlaag, en de diepte waarop het slachtoffer in de modder stak. Ook wordt er meer dan eens gewezen op onduidelijkheden die zijn blijven bestaan. Zo wordt in het requisitoir in eerste aanleg gewezen op de onduidelijkheid of het slachtoffer nu wel of niet diep in de modder vast zat⁵, en op de conclusie van de duikerarts Hulst dat het onduidelijk blijft waarom het slachtoffer niet is gaan zitten of staan⁶. Ook Molenkamp maakt in zijn rapport melding van het feit dat niet alle aan hem gestelde vragen met dezelfde mate van zekerheid kunnen worden beantwoord⁷. Bovendien wijst hij ook tijdens de zitting van het gerechtshof⁸ op het feit dat een aantal van de omstandigheden niet meer met zekerheid is vast te stellen en dat hij dus rekening zal moeten houden met een zekere marge.

Het gerechtshof heeft na drie zittingsdagen ook nog besloten tot nader onderzoek; de partijen hebben daarbij de gelegenheid gehad om aanvullende vragen te stellen. Waar mogelijk is getracht de onduidelijkheden te verminderen onder meer door aanvullend bodemonderzoek en een schouw. Alles overziende en afwegende is de onzekerheid over bepaalde onderdelen van deze bevindingen voor het gerechtshof kennelijk geen aanleiding geweest om anders te oordelen. Het gerechtshof heeft overwogen (pagina 9 van het arrest) dat de bevindingen van Van Hulst, Van Lange en Molenkamp *“geen ruimte laten voor de mogelijkheid dat het slachtoffer inderdaad zelfstandig en op eigen kracht op die wijze in de modderbodem is terecht gekomen,...”*.

Een en ander overziende komt het de Commissie voor dat de betrouwbaarheid van de gegevens (getallen) in de rapportage van Molenkamp in toereikende mate bij de behandeling van de zaak aan de orde is geweest en dat de door de raadsman namens verzoeker aangevoerde kritiek geen nieuwe inzichten of aanknopingspunten biedt voor nader onderzoek.

Terzijde

⁴ Proces-verbaal zitting gerechtshof 1 april 2008, onder 1

⁵ Proces-verbaal van de zitting van 2 juli 2007, pagina 11

⁶ Pagina 4 requisitoir van de officier van justitie d.d. 2 juli 2007

⁷ Pagina 11 en 18 van het rapport

⁸ Proces-verbaal van de zitting van 1 april 2008, onder 2

De Commissie wil een enkele kanttekening plaatsen bij de inhoud van het boek *De Moddermoord*. De inhoud van dit boek is op een aantal plaatsen nogal speculatief van karakter, met name waar wordt ingegaan op de vraag hoe de vrouw zou kunnen zijn overleden. Hier worden bijvoorbeeld scenario's geschetst voor de manier(en) waarop het slachtoffer te water zou kunnen zijn geraakt of de manier waarop Temazepan in het lichaam van het slachtoffer terecht zou kunnen zijn gekomen. Bij deze scenario's is echter niet altijd sprake van een deugdelijke onderbouwing; soms gaat het om niet meer dan mogelijkheden of waarschijnlijkheden. Evenmin is duidelijk welke waarde kan worden gehecht aan de verklaringen van "eigen" deskundigen die werden geraadpleegd zoals duikers van brandweer en marine en een medewerker van MOS Grondmechanica in Amsterdam, mede omdat uit het verzoek niet duidelijk is geworden of deze personen zich in het gehele dossier hebben verdiept. De door studenten gemaakte tekeningen van hun interpretatie van de verklaring van duiker [getuige]s over wijze van het aantreffen van het slachtoffer, voegen weinig toe voor een beoordeling van de zaak.

Hoewel het boek *De Moddermoord* geacht wordt een integraal onderdeel uit te maken van het verzoekschrift, ontbeert deze formele 'insluiting' van de tekst van het boek een specifieke opgave van redenen waarom nader onderzoek naar mogelijke gronden tot herziening wenselijk of mogelijk zou zijn. Voor zover in het verzoekschrift van de raadsman verwezen wordt naar het boek, heeft de Commissie er aandacht aan besteed. De advisering van de Commissie is gericht op het beoordelen van verzoeken zoals bedoeld in artikel 461, eerste lid, Sv. Voor een doelmatige advisering is nodig dat verzoeken en daarvoor aan te voeren argumenten duidelijk en specifiek worden opgegeven; voor zover zij zijn gebaseerd op literatuur, moeten zij voorzien zijn van nauwkeurige bronvermeldingen.

Conclusie

De Commissie heeft in het verzoek van de raadsman onvoldoende aanknopingspunten gevonden voor nader onderzoek naar mogelijk gronden voor herziening.

Tilburg, 21 februari 2014

C.J.C.F. Fijnaut,
Voorzitter Adviescommissie afgesloten strafzaken